HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

יכולני לפטור. לטעון על כל ישראל לפני הקב"ה דבר שיפטרו כולן מדינא ג) לע"ל לומר שהן ד) שיכורים ואין נתפשין על עונם: **מדין הפלה.** אם דנין אותן על שלא היו מתפללין בכוונה יכול אני לפוטרן: **המפיק מגן.** המעביר תפלת מגן אברהם שאינו אומרה: **בשעת גאוה.** בשעת שיכרות אינו מתפלל: **סוגרין וחותמין צרות בעדו.** שלא יבאו עליו: **שאינו מפיק איתמר.** דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא וה"ק כל שאינו מגלה תפלה בשעת שיכרות כלומר שאינו מתפלל: **אפיקי מים.** גילויי היס כדכתיב ויגלו מוסדות: **מסר שינתיה לשמעיה.** אמר לו הניחני לישן מעט וכשיגיע זמן תפלה הקיצני. ר' חנינא דאמר אעבורי בעי לית ליה דרב ששת ואסור להתפלל **עד שיעור מאליו: בצר אל יורה.** בדקתי אחר המקרא זה ה) ואינו בכל הכתובים ושמא בספר בן סירא הוא: **יומא דשופא.** רוח דרומית מנשבת בו (ו) וחזקה: **לוחא.** דעת גלוה: **ביומא דאיספנא.** כשמנשבת רוח דפונית יום אורה הוא ונוח לכל כדאמר ביבמות בפרק הערל (דף עב.) מפני מה לא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשבה בהן רוח דפונית אבל ביומא דשמא דאמר התם לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה: **קריב רוחתא.** אפי' ליוי עבודה קלה היתה מבטלת אותי: **לא פנאי.** לא הייתי שוה כמו ששמיתי: **יומי דאריכי.** ימים שהוא בקבר אריכי לישן וקטיני לעסוק בתורה ובמלות: **וגינוס טובא.** וישן הרבה: **יזיף ופרע.** היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום והיה רגיל לעסוק ביום ופעמים שהיה טורוד במזונותיו ביום ופורע קביעות עתו בלילה: **אל יפקנו ג' ימים.** שאין דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך: **ונתנה שם ימים שנשה.** והדר ואבינה מכלל דעד השתא לא הויא בינה: **דאיתי ביה שיכרא.** היה השכר משכרתו: **דאיתי ביה הרסנא.** משוס ריחא: **המתפסה ביין.** שמפייסין אותו על דבר ומתרצה כשטוב לבו ביין: **ריח הניחות.** ואמרן לעיל (ד) דריחא דומיא דמשתייא הוא וכתיב ט) ויאמר אל לבו לא אוסיף וגו' דאירצי: **המתיישב ביינו.** שאותה יין ואין דעתו מטרפת: **יינן בשבעים אותיות.** כך משבונו בגימטריא: **יצא סוד.** וזה הואיל ולא יצא סודו שקול הוא כסנהדרין של ע': **נשאם בו שכר לרשעים.** ששותין ושמחין ומקבלין עולמן בחייהם: **לאובד.** רשע: **אינו בכלל הברכה.** לא הגיע לסוף ברכה גמורה ואפילו הוא עשיר בדברים אחרים: **שניקח בכסף מעשר.** שמותר לוקחו בכסף מע"ש בירושלים. הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומלח בפרק בכל מערבין (לעיל דף כו:):

אם

מסר שינתיה לשמעיה. פי' בקונטר' לרבי חנינא דאמר אעבורי בעי לית ליה דרב ששת ואסור להתפלל עד שיעור מאליו ואומר ר"י דאפי' עובר זמן תפלה לא יתפלל בשכור או שמוי חשבינן ליה עד שיעור מאליו ומיהו אין נראה דהלכה כרב ששת ה) ור"ח פי' בענין אחר וז"ל אמר ר' חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה פי' כל המעביר מגן ומכסה ילרו בשעת גאוה כלומר בעת שמתגבר עליו טומן אותו שלא יתגבר סוגרין וחותמין צרות בעדו לשון מפיק כאפיק נחלים יעבורו (איוב ו) ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק איתמר כלומר כל מי שאינו מכסה ומעביר אלא מגלהו ומפיק מגן ויוצא להלחם כנגדו ולכובשו וזו הגאוה היא עת שכרותו של אדם רבי חנינא סבר לכובשו בשינה כדי להעבירו ולהפיגו טפי עדיף. ור' יוחנן אמר חיישינן שמא ישתקע בשינה (זימנן) [וימנון] מן התפלה. אלא לגלותו כדי להתעסק בדרך וכיוצא בה כדי להפיגו ואחר כך יתפלל טפי עדיף. ואמרינן מכדי קראי משמעי כר' חנינא וכר' יוחנן, במאי פליגי. בדרב ששת דהוה מסר שינתיה לשמעיה, ומזהירו כדי להקיצו בשעת התפלה, ר' חנינא אית ליה דרב ששת. ר' יוחנן לית ליה דרב ששת, חייש דילמא משתקע בשינה. אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל שנאמר בצר אל יורה. ר' חנינא כל יומא דהוה רתח לא הוה מצלי אמר בצר אל יורה כתיב. מר עוקבא ביומא דשותא, פי' יום עבים לא הוה נפיק לדינא. אמר צריכא הילכתא צילותא כיומא איסתנא, פי' יום שמנשבת בו רוח צפונית. אמר אביי אי אמרה לי אם קריב בכותחא לא גרסי. פי' אילו היתה מעסקת אותו לתשמיש הבית והיתה נטרדת דעתי, ולא הוינא יכיל למיגרס. ורבא אמר אי קרצתן כינה לא גרסי. כלומר

ה) יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו שנאמר [1] לכן שמעי נא זאת עניה ושכורת ולא מיין מיתיבי ו) א שיכור מקחו ומכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה מאי יכולני לפטור דקאמר נמי מדין תפלה אמר רבי חנינא ב ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם: א"ר חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה סוגרין וחותמין צרות בעדו שנאמר [2] גאוה אפיקי מגנים סגור חותם צר מאי משמע דהאי אפיק לישנא דעבורי הוא דכתיב [3] אחי בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבורו ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק אתמר מאי משמע דהאי מפיק לישנא דגלויי הוא דכתיב [4] ויראו אפיקי מים ויגלו מוסדות תבל מכדי קראי משמע בין למר ובין למר ז) מאי בינייהו איכא בינייהו דרב ששת דרב ששת מסר שינתיה לשמעיה מר אית ליה דרב ששת ומר לית ליה דרב ששת אמר רב חייא בר אשי אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל משום שנא' בצר אל יורה רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי אמר בצר אל יורה כתיב מר עוקבא ביומא דשותא לא הוה נפיק לבי דינא ד) אמר רב נחמן בר יצחק הלכתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא אמר אביי אי ה) אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי אמר ו) רבא אי קרצתן כינה לא תנאי מר בריה דרבינא עבדה ליה אמיה ז' ח) מני לז' יומי אמר רב יהודה לא איברי ליליא אלא לשינתא א"ר שמעון בן לקיש ט לא איברי סיהרא אלא לגירסא אמרי ליה לר' זירא מחדדן שמעתך אמר להו דיממי גינהו אמרה ליה י) ברתיה דרב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריכי וקטיני וגינום טובא אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממי אנן רב אחא בר יעקב ד יזיף ופרע אמר ר"א ה הבא מן הדרך אל יתפלל שלשה ימים שנאמר [5] ואקבצם אל הנהר הבא אל ט) אחוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם וגו' אבוה דשמואל כי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומי י שמואל לא מצלי בביתא דאית ביה שיכרא רב פפא לא מצלי בביתא דאית ביה הרסנא א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר [6] וירח ה' את ריח הניחוח וגו' אמר ר' חייא כל המתיישב ביינו יש בו דעת ע' זקנים י) יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות נכנס יין יצא סוד כ) א"ר חנין לא נברא יין (ל) אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' [7] תנו שכר לאובד וגו' א"ר חנין בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה שנא' [8] וברך את לחמך ואת מימיך מה לחם שניקח בכסף מעשר אף מים שניקח בכסף מעשר ומאי ניהו יין וקא קרי ליה מים אי

נחנה שם ימים שלשה וגו'. אבוה דשמואל כל כי הוה אתי מאורחא תלתא יומי לא הוה מתפלל. שמואל לא הוה מצלי בביתא דאית בה שיכרא. א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו, שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח. אמר רב כל שדעתו מיושבת עליו ביינו יש בו מדעת שבעים זקנים, מאי טעמא יין עולה ע' וסוד עולה ע, נכנס יין יצא סוד. לא נברא היין אלא לנחם בו אבלות, ולשלם שכר לרשעים. שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש. ופליגא דר' חנינא בר פפא, דאמר כל בית שאין יין נשפך בתוכו כמים אינו בכלל ברכה, שנאמר וברך את לחמך ואת מימיך, מה לחם הניקח בכסף מעשר אף הני מים דניקחין בכסף מעשר, ומאי ניהו יין וקרי להן מים

כו א ב מיי' פ"ב מ"ד מהל' אישות הל' יח [וס"ל מהלכות מזיקות דין יב] ופרק כט מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ג וטוש"ע מ"מ סימן רלה סעיף כב [וטוש"ע י"ד סי' ל סעי' ח]:

כז ג מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יג טוש"ע יו"ד סי' רלח סעיף ל וטוש"ע י"ד סימן רמו סעיף כג:

כח ד טוש"ע יו"ד סי' רלח סעיף ב:

ה [מיי' פ"ד מהל' תפילה הלכה טו]:

כט ו [מיי' שם הל' טו] טוש"ע יו"ד סי' לח סעיף ב:

תורה אור השלם

1. לָכֵן שִׁמְעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכֵרַת וְלֹא מָיָּיִן:
ישעיהו נא כא

2. גַּאֲוָה אַפִּיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צָר:
איוב ו טו

3. אַחַי בָּגְדוּ כְּמוֹ נָחַל כַּאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבֹרוּ:
איוב ו טו

4. וַיֵּרָאוּ אַפִּיקֵי מַיִם וַיִּגָּלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל מִגַּעֲרָתְךָ יְיָ מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפֶּךָ:
תהלים יח טז

5. וָאֶקְבְּצֵם אֶל הַנָּהָר הַבָּא אֶל אַהָוָא וַנַּחֲנָה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וָאֶבִינָה בָּעָם וּבַכֹּהֲנִים וּמִבְּנֵי לֵוִי לֹא מָצָאתִי שָׁם:
עזרא ח טו

6. וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
בראשית ח כא

7. תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: משלי לא ו

8. וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וְהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקֶּרֶבֶךָ:
שמות כג כה

מוסף רש"י

צילותא. דעת גלוה ומיושבת שאינו טורוד בכעס מתשבה (מגילה כח:). **ולשלם שכר לרשעים.** שמתענין בו בעולם הזה ומקבלין בו שכר מלוה שעושין בעולם הזה (סנהדרין ע.).

רבינו חננאל (המשך)

אילו היו הכינים נושכים אותי לא הוינא יכול למיגרס, ולפיכך עשתה לו אמו למר בר רבנא שבעה חלוקים להחליף בכל יום חלוק מפני הכינים. כל הגורס ביום שמעתתיה מיחדדן כר' זירא. ר' אחא הוה ישן ביום והיה ניעור בלילה וגרים. א"ר אלעזר הבא בדרך אל יתפלל שלשה ימים, שנאמר ואקבצם אל הנהר הבא אל אחוה

הגהות הב"ח

(א) גמרא לא נכתב יין בעוה"ז אלא לנחם: (ב) רש"י ד"ה יכולני וכו' ומר שכן (שיכורין) מז"מ וכ"כ ס"א שוגגין: (ג) ד"ה יומא דשמא וכו' כו בחזקה: (ד) ד"ה ריח הניחוח ומ"מ נכנס לעיל. נ"ב היינו מה שפי' דריח הנשכר משכרתו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בצר. וכנדיבים תושיבך. וכן כתובות דף קי ע"ב נדה דף טז ע"ב מדרש ב"ר פ"מ:

רבינו חננאל

מיום שחרב בית המקדש כתיב שמעי נא [זאת] עניה ושכורה ולא מיין. מכאן אמר [ראב"ע] יכול אני לפטור את העולם מיום שחרב בית המקדש מדין תפלה. דקיימא לן שכור אל יתפלל, והא דתניא שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו, כללו של דבר, הריהו כפיקח לכל דבריו, אלא שפטור מן התפלה. והני מילי שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום. אמר רבי חנינא כל המפיק מגן בשעת גאוה, פי' כל המעביר מגן ומכסה יצרו בשעת גאוה, כלומר בעת שמתגבר עליו טומן אותו שלא יתגבר, סוגרין וחותמין צרות בעדו. לשון מפיק כאפיק נחלים יעבורו. ר' יוחנן אמר כל שאינו מפיק איתמר, כלומר כל מי שאינו מעביר ומכסה, אלא מגליהו ומפיק מגן לנגדו להלחם כנגדו ולכבשו, וזו הגאוה היא עת שיכרותו של אדם. רבי חנינא סבר לכבשו בשינה כדי להעבירו ולהפיגו טפי עדיף. ור' יוחנן אמר חיישינן שמא ישתקע בשינה (זימנן) [וימנון] מן התפלה. אלא לגלותו כדי להתעסק בדרך וכיוצא בה כדי להפיגו, ואחר כך יתפלל טפי

תורה אור השלם

1. לָכֵן שִׁמְעִי נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכֵרַת וְלֹא מָיָּיִן:
ישעיהו נא כא

2. גַּאֲוָה אַפִּיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צָר:
איוב ו טו

3. אַחַי בָּגְדוּ כְּמוֹ נָחַל כַּאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבֹרוּ:
איוב ו טו

4. וַיֵּרָאוּ אַפִּיקֵי מַיִם וַיִּגָּלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל מִגַּעֲרָתְךָ יְיָ מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפֶּךָ:
תהלים יח טז

5. וָאֶקְבְּצֵם אֶל הַנָּהָר הַבָּא אֶל אַהָוָא וַנַּחֲנָה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וָאֶבִינָה בָּעָם וּבַכֹּהֲנִים וּמִבְּנֵי לֵוִי לֹא מָצָאתִי שָׁם:
עזרא ח טו

6. וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
בראשית ח כא

7. תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ: משלי לא ו

8. וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וְהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקֶּרֶבֶךָ:
שמות כג כה